

ЩЕРБІНА А.О.,здобувач кафедри адміністративного
та конституційного права
Класичного приватного університету**МАКУШЕВ П.В.,**кандидат юридичних наук, доцент
декан юридичного факультету
Дніпропетровського гуманітарного університету

УДК 342.7+681.3

**ПОНЯТТЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ТА ЗАГАЛЬНІ ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЇХ
ВИКОРИСТАННЯ: ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД**

Наукова стаття присвячена характеристиці нормативно-правових актів іноземних країн, що визначають зміст персональних даних та загальні засади правового регулювання їх використання, а також порівняльному аналізу цих положень із вітчизняним законодавством.

Ключові слова: персональні дані, конфіденційна інформація, іноземний досвід, правове регулювання.

Научная статья посвящена характеристике нормативно-правовых актов зарубежных стран, определяющих содержание персональных данных и общие принципы правового регулирования их использования, а также сравнительному анализу этих положений с отечественным законодательством.

Ключевые слова: персональные данные, конфиденциальная информация, иностранный опыт, правовое регулирование.

Research paper investigates regulations of foreign countries to the content of personal data and the general principles of legal regulation of their use, and the comparative analysis of the provisions of domestic law.

Key words: personal data, confidential information, the foreign experience, the legal regulation

Вступ. У часи глобальної інформатизації та комп'ютеризації особливо актуальним стає питання особистого простору кожної людини. Збереження контрольованої недоторканості відомостей, що ідентифікують фізичну особу серед мільярдів інших, формуючи її інформаційний паспорт як суб'єкта інформаційної спільноти конкретної країни чи безмежного кібернетичного світового простору, який нівелює кордони держав, роблячи вільним доступ до ринків послуг будь-яких з них у світі. Політика конфіденційності стала одним з головних напрямів діяльності урядів окремих держав, їх співдружностей, кожного суб'єкта владних повноважень, а також всіх юридичних і фізичних осіб. Дотримання конфіденційності персональних даних є одним із аспектів приватності, визнаного фундаментальним правом людини в Загальній декларації прав людини ООН, Міжнародному пакті про громадянські й політичні права та в багатьох інших міжнародних і регіональних угодах. Інформаційна приватність, включає в себе встановлення правил збору та обігу персональних даних, таких як інформація кредитних установ та медичні записи [16, с. 12]. Виходячи зі змісту відомостей, що складають зазначену інформацію, перелік її користувачів та джерел отримання стає майже невичерпним, що обумовлює включення до інформаційних відносин, що виникають з приводу використання персональних даних всіх суб'єктів права.

За даними Харківської правозахисної групи майже всі країни світу визнають право на приватність безпосередньо у своїх конституціях, наприклад, основні закони Південної Африки та Угорщини містять у собі спеціальні норми щодо доступу та контролю за інформацією особистого характеру. У багатьох країнах, де приватність не визнано



безпосередньо у конституції, наприклад, Сполучених Штатах, Ірландії та Індії, для реалізації цього права суди застосовують інші норми. Зокрема, міжнародні договори, де визнається право на приватність, такі як Міжнародний пакт про громадянські й політичні права [11] або Європейська Конвенція про права людини [9], що є частиною законодавства багатьох країн.

На початку сімдесятих років у різних країнах почали прийматися законодавчі акти з метою захисту приватності. По всьому світі існує загальний рух у напрямку прийняття всеохоплюючого закону, яким встановлювалися б рамки для захисту персональних даних. Необхідність таких правових норм, зазначено у пояснювальній записці до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних, пояснюється зростанням використання комп'ютерної техніки для цілей управління. У порівнянні з обробкою документації вручну автоматизовані бази даних мають незрівнянно більшу накопичувальну здатність і створюють можливості для значно ширшого набору операцій, які здійснюються з великою швидкістю. У найближчі роки передбачається подальше зростання автоматичної обробки даних в сфері управління як наслідок зниження витрат по обробці інформації, доступності обробних пристроїв і створення нового телекомунікаційного обладнання для передачі інформації. «Інформаційна влада» зобов'язує користувачів даних як в приватному, так і в публічному секторах до відповідної соціальної відповідальності. У сучасному суспільстві багато рішень, що зачіпають особистість, приймаються на основі інформації, що накопичується в комп'ютеризованих базах даних: платіжних відомостях, документах по соціальному забезпеченню, історіях хвороби і т.п. Важливо, щоб ті, хто відповідає за такі бази даних, змогли б забезпечити положення, при якому незаперечні досягнення, яких можна домогтися за допомогою автоматичного оброблення даних, не привели б у той же час до ослаблення позиції тих осіб, відомості про яких накопичуються. Це зобов'язує їх дотримуватися вимог, що стосуються якісних характеристик ввірених їм інформації, утримуватися від накопичення інформації, яка не є необхідною для поставленої мети, приймати заходи проти несанкціонованого розкриття або зловживання інформацією та охороняти дані, обладнання та програмне забезпечення від фізичного пошкодження [14]. Цими словами визначені основні засади забезпечення конфіденційності персональних даних в процесі виконання своїх задач суб'єктами владних повноважень всіх країн, що ратифікували Конвенцію.

Сучасне вітчизняне законодавство, що регулює використання конфіденційної інформації, з кожним роком розширює та деталізує правила використання персональних даних в окремих сферах суспільного життя. Виникнення нових прецедентів використання цих відомостей при практичному застосуванні норм Закону України «Про захист персональних даних» [17] потребує виявлення нових шляхів врегулювання спірних питань та оптимізації механізмів захисту персональних даних. Одним з шляхів отримання варіантів схем забезпечення конфіденційності персональних даних в процесі їх експлуатації суб'єктами в різних суспільних відносинах є вивчення іноземного досвіду.

Постановка завдання. Мета статті — з'ясування змісту персональних даних та загальних засад правового регулювання їх використання за нормативно-правовими актами іноземних країн, проведення порівняльного аналізу цих положень із вітчизняним законодавством, а також виявлення механізмів оптимізації процесу забезпечення конфіденційності персональних даних, що можуть бути застосовані і в Україні. Предметом розгляду в цій науковій роботі є норми правових документів іноземних країн та України, що визначають зміст персональних даних та загальні засади їх використання, а також позиції науковців та юристів-практиків щодо реалізації норм вітчизняного законодавства із захисту персональних даних.

Результати дослідження. Дослідники Харківської правозахисної групи дослідивши моделі захисту приватності в різних країнах констатують факт існування декількох загальних моделей захисту приватності. У деяких країнах одночасно використовується кілька моделей. Модель регулювання, що застосовується у Європі, Австралії, Гонгконзі, Новій Зеландії, Центральній і Східній Європі та Канаді полягає в тому, що існує посадова особа (наприклад: Уповноважений, Омбудсмен, Реєстратор), яка забезпечує виконання положень детально розробленого закону про приватність. Ця посадова особа здійснює нагляд за дотриманням законності та проводить розслідування щодо виявлених порушень, а також відповідає за



громадянську освіту та міжнародні стосунки щодо захисту даних та їх передачі. Такої моделі дотримуються більшість країн, де існують закони про захист даних. Цю модель також обрано Європою для створення нового режиму захисту даних. Однак коло повноважень таких органів дуже різниться, часто надходять повідомлення про серйозну нестачу засобів, що призводить до невиконання положень діючого законодавства [16, с. 18].

Протягом багатьох років США та Європа по-різному підходять до захисту особистої інформації, як зазначає я М. Павлова. Зараз обидві сторони намагаються подолати цей розрив. Так, відносно загального населення, без прив'язки до займаної посади, у США Конгрес прийняв законодавчі акти, які в окремих випадках обмежують використання персональних даних американців, що містяться в медичних документах, кредитних звітах, відеозаписах тощо. З іншого боку, Європейський Союз прийняв більш повну систему правових документів і має загальну директиву, яка надає громадянам ЄС певні основоположні права, такі як право на отримання копій документів, що містять персональні дані про них із боку компаній та організацій, що немає аналога у законодавстві США, на думку Павлової М. [13]. Підтримують цю позицію і дослідники Харківської правозахисної групи, зазначаючи, що сполучені Штати уникають схвалення загальних принципів захисту даних, надаючи перевагу спеціальним секторальним законодавчим актам, таким як відеозаписи при укладенні договорів оренди та збереження приватності у фінансових питаннях. У подібних випадках виконання норм законодавства забезпечується з допомогою цілого комплексу засобів. Проблема цього підходу полягає в тому, що при появі нових технічних засобів виникає потреба в прийнятті нових законів, таким чином не завжди можна забезпечити надійний захист. Відсутність засобів правового захисту генетичної інформації в Сполучених Штатах є кричущим прикладом таких недоліків. В інших країнах вузькоспеціалізоване законодавство використовується як засіб посилення законів з широкою сферою правового регулювання, встановлюючи деталі захисту певних категорій інформації, таких, як поліцейські дос'є або дані про користувачів кредитних установ [16, с. 18].

Пояснювальна записка до Конвенції про охорону осіб при автоматизованій обробці особистих даних констатує, що існуючі правові системи держав — членів Ради Європи не в повній мірі відповідають правилам, які могли б допомогти досягненню цих цілей. Хоча у них є закони про недоторканність особистої сфери, зобов'язання, що впливають із заподіяння шкоди, таємності або конфіденційності певної інформації, тим не менше відчувається відсутність загальних правил, що регламентують накопичення і використання персональної інформації і, в особливості, з питання про те, яким чином особа може здійснювати контроль над інформацією про нього, яка збирається та використовується іншими особами. Складною проблемою збереження персональних даних є також питання передачі персональних даних через кордони різних країн [14].

На території країн Європейського Союзу основним документом, що регулює охорону особистих даних є міжнародна конвенція про охорону осіб при автоматизованій обробці особистих даних [9], Додатковий протокол до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних щодо органів нагляду та транскордонних потоків даних (ETS № 181) [5] і директива 95/46/ES про охорону фізичних осіб у зв'язку з обробкою персональних даних та про вільний рух таких даних [4]. Персональні дані включають значний обсяг інформації, який в умовах інформаційного суспільства має тенденцію до розширення [2].

Необхідно відзначити, що законодавство України, в законі «Про інформацію» визначає особисті дані схоже з законодавством Євросоюзу, проте з різницею в тому, що ставить обов'язковою умовою документованість або публічне оголошення особистих даних, що в Євросоюзі не є обов'язковим.

Говорячи про відмінність понять «персональних даних», відповідно до законодавства ЄС і європейських країн, зазначає Давиденко О., необхідно звернути увагу не на відмінності у формулюваннях поняття «персональних даних» у різних європейських країнах, а на поділ персональних даних на дві групи. Згідно з європейським законодавством персональні дані розділяються на «ідентифікуючі» і на «вразливі» дані про особу. До «вразливих» даних відноситься інформація щодо здоров'я, расової та іншої приналежності людини, політичних



переконань, саме ця інформація підлягає контролю над її використанням та поширенням з боку фізичної особи щодо якої вона зібрана. Ідентифікуюча інформація має більш вільний порядок звернення, контролюючи мету її збору і право доступу до неї. Таким чином, «вразливі дані» є основною прерогативою захисту, що дає можливість суб'єктам професійної діяльності, пов'язаної з накопиченням персональних даних, більш вільно, не ускладнюючи технологічний процес обробки, користуватися персональними даними [3]. На цю особливість європейського законодавства звертає увагу і Йовдій Д., який відзначає, що згідно із законодавством більшості європейських держав персональні дані розділяються за критерієм «чутливості» на дані загального характеру (прізвище, ім'я по батькові, дата і місце народження, громадянство, місце проживання) і «чутливі» (вразливі) персональні дані (дані про стан здоров'я — історія хвороби, діагнози; етнічна приналежність, ставлення до релігії, ідентифікаційні коди чи номери, відбитки пальців, записи голосу, фотографії, кредитна історія, дані про судимість і т.д.). Для чутливих персональних даних передбачена більш висока ступінь захисту. Так, забороняється збирання, зберігання, використання та передача без згоди суб'єкта даних саме чутливих, а не всіх персональних даних [3]. У Законі України «Про захист персональних даних» така класифікація відсутня. У результаті цього, розповсюдження всіх без винятку персональних даних, у тому числі навіть прізвища, ім'я, по батькові особи, може здійснюватися тільки за попередньою згодою цієї особи.

Аналізуючи Закон «Про захист персональних даних» від 1 червня 2010 N 2297—VI, юрист-практик Фроня Н. нагадує про один з визначальних поштовхів його прийняття, а саме прагненням отримати безвізовий режим поїздок громадянами України до країн Євросоюзу [3]. Український законодавець розуміє поняття «персональні дані» не ширше, ніж європейський, стверджує цей юрист, оскільки у Законі під персональними даними розуміється досить широка інформація: «персональні дані — відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована». У європейській Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних 1981 р. «персональні дані — це інформація, яка стосується конкретної або такої, яке може бути ідентифіковано особи». У Законі Польщі від 29.08.1997 р. «Про охорону персональних даних» «дані особистого характеру означають будь-яку інформацію, що стосується ідентифікованої або такої, що може бути ідентифікована особи». Проте відповідно до вітчизняного Закону «Про захист персональних даних» під поняття бази персональних даних підпадає будь-який файл в будь-якому вигляді з персональною інформацією — база контактів в мобільному телефоні або створена програмою «Outlook», а також візитниця як база даних у формі картотеки. Невизначеність у розумінні терміну «база персональних даних», зазначає Фроня Н., викликана копіюванням визначення без урахування контексту нормативних актів ЄС та іноземного досвіду. Так, відповідно до нормативних актів ЄС або закону Польщі персональні дані діляться на дані загального характеру та вразливі (дані про стан здоров'я; етнічна приналежність; ідентифікаційні коди; підпис; фотографії; дані про розмір доходів, податковий статус, кредитна історія; дані про судимість т. п.). Такий поділ персональних даних вирішило б «проблему візитних карток» [3].

У Чеській Республіці охорону особистих даних регулює окремий закон 101/2000 (Останні поправки були введені в дію 1.01.2010), а контроль за його дотриманням покладено на Комісію з охорони особистих даних, яка є самостійним органом з вузькою компетенцією (у більшості випадків функція полягає виключно у застосуванні санкцій), але проте активно взаємодіє з республіканською поліцією, БІС (Служба держбезпеки), що де-факто перетворює його в самостійне відомство (аналог Російського ФАПСИ). Особливо цікавий той факт, що закон 101/2000 вводить поняття «відчутних даних» — тобто даних про переконаннях, віросповіданні і т. п. конкретної особи і розмежує ці два, схожі на перший погляд, поняття.

На практиці, зазначає Кашицин Д. проблеми з комісією з охорони особистих даних можуть виникнути навіть у особи, що встановив камеру відеоспостереження у себе в магазині (навіть якщо про це попереджені відвідувачі). Найбільш відомим випадком застосування санкції Комісією з охорони особистих даних був штраф приватному охоронному підприємству, який охороняв будівлю радіо «Вільна Європа» за фотографування і відеозйомку людей, що проходять біля будівлі. Правопорушення та санкції у сфері охорони особистих даних в Чехії



визначаються не в Кодексі про адміністративні правопорушення, а в законі 101/2000, з чого можна бачити як серйозно підходить чеське законодавство до охорони особистих даних, наголошує юрист Кашицин Д. [7].

Найконсервативніша в цьому відношенні Іспанія вимагає письмової згоди носія практично по всьому об'єму персональних даних. Однак не слід забувати, що відповідно до ст.13 Директиви 202/58/ЕС «використання системи автоматичного дозвону, електронної розсилки листів, з метою прямого маркетингу може здійснюватися тільки з попередньої згоди суб'єкта». Європейське законодавство, м'яко кажучи, є менш громіздким в питанні узгодження права використовувати персональні дані, робить висновок Йовдій Д. [3].

Країни СНД також активно реалізують у своєму законодавстві європейські положення щодо захисту персональних даних. Частина перша статті 24 Конституції Російської Федерації (РФ) містить норму, згідно з якою «збирання, зберігання та поширення інформації про приватне життя особи без її згоди не допускається» [10]. Слід зазначити, що на реалізацію зазначеної норми законодавець РФ прийняв ряд системоутворюючих законодавчих актів, серед яких можна визначити, Федеральний закон «Про інформацію, інформатизації і захисту інформації», а також Федеральний закон «Про участь у міжнародному інформаційному обміні». Прийняття в РФ закону «Про персональні дані» стало відповіддю законодавчої гілки влади на один із найбільш гострих викликів сучасній Росії — безконтрольний оборот приватних відомостей громадян, неповагу до приватних даних взагалі, а також повсюдне поширення особистих записів росіян у вигляді баз даних, наголошує Шкільов М.О. Цей науковець зазначає, що Федеральний закон «Про персональні дані» має величезне соціальне значення. Згідно з дослідженням холдингу ROMIR Monitoring, проведеного в січні 2006 року на замовлення «РІО-Центру», російські громадяни цілком і повністю підтримують законодавчу ініціативу влади. Наприклад, лише 3,4% респондентів впевнені в захищеності своїх персональних даних, а протилежної точки зору — тобто впевненості в повній беззахисності своїх приватних відомостей — дотримуються 24,4% громадян. При цьому 74,1% респондентів підтримали безкомпромісну боротьбу з поширенням піратських копій баз даних ГІБДД, операторів зв'язку, БТІ та інших організацій, а 63,3% громадян вважають, що держава просто обов'язана контролювати збір персональних даних комерційними структурами. В основі цього дослідження лежить репрезентативна вибірка, що складається з 1,6 тис. осіб. Іншими словами, зазначає Шкільов М.О., в РФ вже давно назріла необхідність законодавчого регулювання збору та обробки персональної інформації громадян [19]. Слід звернути увагу на визначення терміна «персональні дані», що містяться у законі РФ «Про персональні дані», синонімами якого у російському законодавстві є такі словосполучення, як приватні відомості, особиста інформація, приватні записи громадян і т.д. На, наш погляд, російські законодавці зробили категорію персональних даних максимально широкою: «персональні дані — будь-яка інформація, що відноситься до особи, що ідентифікована чи ідентифікується на підставі такої інформації (суб'єкту персональних даних), у тому числі його прізвище, ім'я, по батькові, рік, місяць, дата і місце народження, адреса, сімейний, соціальне, майнове положення, освіта, професія, доходи, інша інформація.» [18]. На думку експертів компанії InfoWatch, поняття, що захищаються законом приватних відомостей в Росії набагато ширше, ніж в Європі або США [19].

В Республіці Казахстан (РК) також ведеться активна робота з підготовки закону про персональні дані. Проект Закону Республіки Казахстан «Про персональних даних» [6] був внесений на розгляд Мажилісу Парламенту РК Постановою Уряду РК від 29 березня 2012 № 372. Поняття «персональні дані» зазнало зміни в законопроекті 2012. До переліку окремих персональних даних додані національність, стать, місце проживання, абонентський номер засобу зв'язку. У ньому залишилися прізвище, ім'я, по батькові (у разі його наявності), дата і місце народження, індивідуальний ідентифікаційний номер, юридична адреса, номер документа, що засвідчує його особу, сімейне і соціальне положення, наявність рухомого та нерухомого майна, освіта, професія і біометричні персональні дані. Зараз цим проектом персональні дані визначаються як інформація (зафіксована на матеріальному носії) про фізичну особу, що дозволяє встановити його особистість. До персональних даних відноситься прізвище, ім'я, по батькові (за його наявності), дата і місце народження, індивідуальний



ідентифікаційний номер, юридична адреса, номер документа, що засвідчує його особу, сімейне, соціальне становище, наявність рухомого та нерухомого майна, освіта, професія, доходи, спеціальні та біометричні персональні дані [6]. На думку казахських фахівців, прагнення гранично конкретизувати й уточнити перелік персональних даних можна сприймати неоднозначно, оскільки сучасні інформаційні системи постійно розвиваються, з'являються все нові можливості для поповнення їх різного роду інформаційними ресурсами, створюються все нові і нові бази різного роду даних. Більш логічним видається підхід, коли в поняття «персональні дані» включається будь-яка інформація, що відноситься до ідентифікованого чи такого, що ідентифікується суб'єкту персональних даних, обробка та використання якої обмежуються цілями, для яких вони збираються. Вичерпний перелік, вважають казахські юристи, не повинен встановлюватися законом, оскільки будь-яке обмеження змісту персональних даних виллється в обмеження прав суб'єкта персональних даних [1]. Такий підхід присутній, наприклад, в російському федеральному законі від 27 липня 2006 року № 152—ФЗ «Про персональних даних» [18]. Міжнародному підходу не відповідає, наголошують казахські фахівці, видалення ще із законопроекту 2011 поняття «спеціальні категорії персональних даних», що включає персональні дані про расової, національної належності, наявності судимості, політичних поглядах, релігійних чи філософських переконаннях, членстві у професійній спілці, стан здоров'я, інтимного життя. За сформованою міжнародною практикою, вони відносяться до категорії особливих персональних даних, яким надається особливий, посилений режим.

Висновки. Розглянутий досвід іноземних країн щодо правового регулювання використання персональних даних, у тому числі в адміністративних відносинах, свідчить про прогресивність українського законодавства про захист персональних даних, а також дозволяє виявити подальші напрями його удосконалення. Так, необхідно у Законі України «Про захист персональних даних» здійснити поділ персональних даних на спеціальну та загальну категорії персональних даних. До першої категорії необхідно віднести «особливі» відомості, що за європейською юридичною практикою кваліфікуються як «чутливі» чи «вразливі» персональні дані. До цієї категорії особливих персональних даних слід віднести дані про стан здоров'я — історія хвороби, діагнози; етнічну приналежність, ставлення до релігії, ідентифікаційні коди чи номери, відбитки пальців, записи голосу, фотографії, кредитні історії, дані про судимість тощо. До цих відомостей, що складатимуть особливі персональні дані необхідно застосовувати більш суттєві заходи захисту, ніж до загальних персональних даних, таких як прізвище, ім'я, по батькові, дата і місце народження, освіта, професія тощо. Загальні персональні дані передаються до всіх суб'єктів владних повноважень, що обумовлено необхідністю надання ними адміністративних послуг. Зниження рівня правового захисту загальних персональних даних у порівнянні із особливими персональними даними є організаційно виправданим економічно обґрунтованим заходом, що дозволить зменшити кількість документообігу, пов'язаного із забезпечення конфіденційності персональних даних та знизити рівень бюрократичного тиску на інформаційні відносини. Ефективність такої практики підтверджується наведеними прикладами правового регулювання відносин з використання персональних даних різних країн, експертними висновками юристів практиків та науковців.

Список використаних джерел:

1. В Алматы эксперты обсудили проект Закона РК «О персональных данных» — 14 Мая, 2012 [Електронний ресурс] / Информационная служба ZAKON.KZ . – Режим доступу: <http://fin.zakon.kz/page,1,1,4495652—v—almaty—jekspertry—obsudili—proekt.html>
2. Войтович П.П. Національний Університет «Одеська юридична академія» Міжнародно—правове регулювання обмеження розповсюдження приватної інформації. Право/13. Международное право [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/27_OINXXI_2011/Pravo/13_92801.doc.htm
3. Давиденко О., Йовдій Д., Фроня Н. Феномен української візитниці або захист персональних даних по—українськи : [Електронний ресурс] / Юридический портал



- «PRAVOTODAY» — 02—липня—2010 10:57. – Режим доступу : <http://pravotoday.in.ua/ua/press—centre/publications/pub—190/>
4. Директива 95/46/ЄС Європейського Парламенту і Ради "Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних" від 24 жовтня 1995 року : Вчинено в Люксембурзі 24 жовтня 1995 року. [Електронний ресурс] / Офіційний журнал L 281, 23/11/1995, р. 0031 — 0050 . – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_242/print1359106886760987
5. Додатковий протокол до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних щодо органів нагляду та транскордонних потоків даних (ETS № 181) // [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/13331222/pravo/dodatkoviy_protokol_konventsii_pro_zahist_osib_zvyazku_avtomatizovanoyu_obrobkoju_personalnih_danih
6. Закон Республики Казахстан «О персональных данных» (Проект) Опубликовано: 20.08.2012 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.adilet.gov.kz/ru/node/38741>
7. Кашицин Д. Закордонний досвід. Європейський Союз. Чеська Республіка [Електронний ресурс] / Юридический портал «PRAVOTODAY» — 02—липня—2010 10:57 – Режим доступу : <http://pravotoday.in.ua/ua/press—centre/publications/pub—190/>
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод Учинено в Римі 4 листопада 1950 року [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004
9. Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних : Страсбург, 28 січня 1981 року // [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_326
10. Конституция РФ от 25.12.93 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.constitution.ru/>
11. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права Прийнято 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН. Док. ООН A/RES/2200 A (XXI) Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР N 2148—VIII (2148—08) від 19.10.73) [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043
12. О персональных данных : Федеральный закон Российской Федерации от 27 июля 2006 г. N 152—ФЗ [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.rg.ru/2006/07/29/personaljnue—dannye—dok.html>
13. Павлова М. Захист персональних даних суддів: прогалина чи примха? Правосуддя України [Електронний ресурс] / Всеукраїнська правова газета — 25.03.2013 – Режим доступу http://ukrjustice.com.ua/zahyst__personalnyh__danyh__suddiv__prohalyna__chu__prymha/
14. Пояснительная записка к Конвенции Совета Европы о защите личности в связи с автоматической обработкой персональных данных [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.privacy—info.ru/low/foreign/convention—automation—108.html>
15. Права людини в Україні — 2004. VI. Право на недоторканість приватного життя : Права людини в Україні : [Електронний ресурс] / Інформаційний портал Харківської правозахисної групи – Режим доступу : <http://khp.org/index.php?id=1124785474>
16. Право на приватність: *conditio sine qua non* / Харківська правозахисна група; Худож.— оформлювач О.Герчук – Харків: Фоліо, 2003. – 216 с.
17. Про захист персональних даних : Закон України від 13 січня 2011 року № 2939—VI // Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 34. — ст. 481
18. Федеральный закон от 27.07.2006 N 152—ФЗ (ред. от 23.12.2010) «О персональных данных» Москва, Кремль 27 июля 2006 года N 152—ФЗ \\ [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakonprost.ru/zakony/o__personalnyh__dannyh/
19. Шкільов М.О. Защита персональных данных в Российской Федерации: Проблемы и перспективы — 14 октября, [Електронний ресурс] – Режим доступу: 2011 <http://www.securitylab.ru/contest/408606.php>

